

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ירמיהו פרקים נ"א-נ"ב

פרק נ"א

הנבואות על בבל, הנמשכות בפרק נ"א, הן הנבואות האחרונות בספר ירמיהו. בנבואות אלה מתוארת נקמת ה' בבבל ובאלוהיה, שתביא לחורבנה הגמור. הפרק מסתיים בציווי ה' על כתיבת ספר הנבואות על בבל והשלכתו למימי נהר הפרת, מעשה המסמל את שקיעתה של ממלכה זו.

1 'אֲכַלְנִי הַמְּמִי נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל... בְּלַעְנִי כְּתַנִּין מְלֵא כְרֶשׁוֹ מְעַדְנִי - בפסוקים לד-לה מקוננת ציון על חורבנה בידי נבוכדראצר מלך בבל המשול לתנין, וזוכה לתשובת ה' המבשרת את נקמתו בבבל.

א) עמדו על הזיקה בין מעשי נבוכדראצר המתוארים בפס' לד-לה לעונשה של בבל בפסוקים לו-לז, ולעונשו של בל, הוא האל הבבלי מורדוך, המתואר בפס' מד.

ב) חלקו השני של פסוק מד רומז לנבואת אחרית הימים שבישעיהו ב'ב: 'וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכּוֹן יְהִיָּה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשָּׂא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרָוּ אֱלֹוֵי כָּל הַגּוֹיִם'. שימו לב לזיקה בין הפסוקים וחשבו מה בין נבואת ירמיהו לנבואת ישעיהו? (ראו על כך גם בהרחבה)

2 נבואות ירמיהו על בבל חותמות בציווי מיוחד על כתיבתן בספר והשלכתן למימי הפרת (נט-סד).

א) בתחילת הפסקה מצוין זמנה: השנה הרביעית למלכות צדקיהו (נט). שני אירועים חשובים נוספים אירעו בשנה זו: כינוס בין לאומי בירושלים לצורך תכנון מרד בבבל שכנגדו יצא ירמיהו (פרק כ"ז), והעימות בין חנניה בן עזור לירמיהו (פרק כ"ח). חשבו על המתח שנוצר בין נבואות ירמיהו שם לבין הנבואה כאן, ונסו להסביר לאורו את יחסו המורכב של ירמיהו לבבל.

ב) מהי משמעותו הסמלית של המעשה? התייחסו גם לזמנו ולמקומו. פרשנות מעניינת למעשה זה הוצעה בידי ח' גבריהו:

'בנוהג שווסאל צריך להתייבב לפני אדונו העליון לעתים מזומנות ולהביא לו מנחה. צדקיהו התייבב התייבבות חובה לפני אדונו, מלך בבל. בהתאם למנהג, קראו במעמד זה את ספר השבועה שהווסאל נשבע לשמור אמונים למלכו והקללות שיבואו עליו, על זרעו, ביתו וארצו באם יפר את התחייבותו. ירמיהו דאג שבשעת קיום הטכס בבית המלכות, ייערך טכס סתר מנוגד ליד נהר פרתי, שתהא בו המחשה של ביטול הקללות על ארץ יהודה והעברתן על ארץ בבל... ספר הקללות על בבל אינו פועל פעולה עצמאית, הוא תלוי בחטא ועונשו. הואיל ובבל חטאה - יגמול לה ה' על חטאותיה' (ח' גבריהו, נבואותיו של ירמיהו על הגוים).

פרק נ"ב

פרק נ"ב החותם את ספרנו אינו כולל נבואות של ירמיהו, אלא מהווה מעין סיכום לנבואותיו ומתאר את התגשמות נבואות החורבן השונות שלו: הפרק פותח בתיאור גורלו המר של צדקיהו, לאחר מכן מתואר חורבן ירושלים והמקדש, לקיחת שלל המקדש, ההרג והגלית יושבי ירושלים בידי הבבלים. פרק כ"ה בספר מלכים ב' מקביל לפרקנו, וחלקים ממנו נזכרו לעיל בפרק ל"ט. גם כאן, כמו במקבילה במלכים, מסתיים הספר בניצוץ של תקווה - נשיאת ראש יהויכין בשנה השלושים ושבע לגלותו.

3 זמנו של החורבן: התאריך המובא כאן (פסוק יב) עומד בסתירה לתאריך בפרק המקביל - מל"ב כ"ה, ח. עיינו בתוספתא ובדקו כיצד התמודדו חז"ל עם סתירה זו: 'בתשעה בחודש הובקעה העיר בשנייה, ובראשונה בשבעה בו. אם נאמר בשבעה בחדש למה נאמר בתשעה בחדש, ואם נאמר בתשעה בחדש למה נאמר בשבעה בחדש? אלא בשבעה בחדש כיבשו גויים את ההיכל ונטלו את העמודים ואת הים ואת המכונות, והיו מקרקרין בו שביעי שמיני ותשיעי עד שפנה יום... לעיתותי ערב הציתו בו את האור ונשרף עם שקיעת החמה בעשור לחדש' (תוספתא תענית פרק ג).

4 בפסוקים יז-כג מוקדש מקום נכבד לפירוט השלל שלקחו הבבלים מכלי בית המקדש. (א) מדוע הכתוב מקדיש מקום נרחב לפירוט נושא לקיחת הכלים? היזכרו בתפקידים המרכזי של כלי בית ה' בויכוח שבין ירמיהו לנביאי השקר בפרק כ"ז, טז-כב, ובפרק כ"ח, ב-ו.

(ב) כלי הקודש העיקריים - המנורה, המזבח, השולחן והארון, לא נזכרים ברשימת הכלים שנלקחו. מסורת קדומה ומרתקת בעניין זה מופיעה בספר מקבים ב, ב, ב-ה (מהדורת שוורץ): 'ונמצא בכתובים שירמיהו הנביא פקד על הגולים בתתו להם את התורה לבל ישכחו את מצוות ה' ובל יודחו בשרירות לבם בראותם פסלי זהב וכסף ואת הדרם... והנביא על פי הוראה מהשמים ציווה שיעקבו אחריו עם המשכן והארון, והוא יצא אל ההר אשר עליו עלה משה וראה ממנו את נחלת האלקים, וכאשר הלך שמה ירמיהו הוא מצא בית כעין מערה, והכניס לתוכו את המשכן ואת הארון ואת מזבח הקטורת, ואז אטם את הדלת'.

5 הפרק מסיים בתיאור נשיאת ראש יהויכין בידי אויל מרודך. השוו את פעולותיו של אויל מרודך לפעולות פרעה בספר בראשית (בראשית מ', כ-כא; מ"א, יד, לט-מד). מה משמעות הדמיון בין הפעולות ומדוע נזכר תיאור זה בחתימת הספר?

הרחבה

'וּפְקַדְתִּי עַל כָּל בָּבֶל וְהִצַּאתִי אֶת בְּלַעֲוּ מִפִּי'

בנבואת ירמיהו על בבל נזכר עונשו של האל הבבלי הראשי, בל, ש'בלעו' יצא מפיו. כפי שראינו, פסוק זה רומז לתיאור ביזת ירושלים בפסוק לד: 'אֶכְלְנִי הַמְּמִי נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הַצִּיגְנִי כְּלֵי רִיק בְּלַעֲוִי כִּתְנִין מְלֵא כְרֶשׁוֹ מְעַדְנִי'. אולם הניגוד שבין בבל לירושלים לא מתמצה רק בהיבט של ביזת עושרה של ירושלים בידי הבבלים. לעימות זה יש פן עמוק יותר - במישור הרוחני. בבל האלילית, עירו של בל, מבקשת להיבנות מחורבנה של ירושלים, עיר ה'. לכך מתכוון ירמיהו בהמשך דבריו: 'וְלֹא יִנְהָרוּ אֲלֵיו עוֹד גּוֹיִם', המתייחסים לנבואת ישעיהו על הר בית ה' שאליו ינהרו כל הגויים. ומעניין לציין שגם נבואת ישעיהו מתעמתת עם יוהרתה האלילית של בבל: בניגוד לסיפור מגדל בבל, שבו ניסו בני האדם לבנות מגדל שראשו בשמים, וביקשו לעשות להם שם, מעמידה נבואת ישעיהו תמונת ראי לנסיון זה - כאשר כנגד מגדל בבל האנושי מוצב הר בית ה' - הנכון בראש ההרים.

המשך בעמוד הבא <

מכון חורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננרט
The Sodie Rennerl Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

02-5944555 • טל': perek.matan@gmail.com

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים

חז"ל במדרש היו ערים למשמעותו הרוחנית העמוקה של העימות. הם קשרו בין פסוקים לד ומד בפרקנו, והעבירו אותם למישור הרוחני:

'כמה היה נבוכדנצר מפתהו לדניאל ואומר לו אין אתה סוגד לפסל שיש לו ממש? בא וראה מה הוא עושה ואתה עובדו מעצמך. מה עשה אותו רשע, נטל ציצו של כהן גדול ונתנו לתוך פיו, וכינס כל מיני זמר והיו מקלסין לפניו, והוא אומר 'אנכי ה' אלהיך'. כיון שראה דניאל כן אמר לו אין אתה נותן לי רשות לעלות ולנשק את הפסל שלך על פיו? אמר לו ולמה על פיו? אמר לו שהוא מיטיב לדבר. מיד נתן לו רשות ועלה, נשבע לציץ ואמר לו בשר ודם אני ושלוcho של הקדוש ברוך הוא אני, אלא הזהר שלא יתחלל בכ שם שמים וגוזר אני עליך שתבא אחרי, בא לנשקו והוציא בלעו מתוך פיו, כשירד התכנסו כל מזמרים והיו מקלסין לפניו ולא היה עושה כלום. באותה שעה הפיל הרוח את הצלם, כיון שראו אומות העולם נסים וגבורות שעשה הקדוש ברוך הוא עם חנניה וחבריו, היו לוקחים את פסלים ומשברים אותם, ועושים אותם זוגים לפעמונים ותולים אותם בכלביהם ובחמוריהם, והיו מקרקשים בהם ואומרים בואו וראו למה היינו סוגדים, לקיים מה שנא' 'כרע בל קרס נבו היו עצביהם לחיה ולבהמה' (שיר השירים רבה פרשה ז)

(שיר השירים רבה פרשה ז)

”וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא” < לקט ביאורי מילים לירמיהו פרקים נ"א-נ"ב

פרק נ"א (א) **הַנְּנִי מַעִיר עַל כָּבֵל וְאֶל יֹשְׁבֵי לֵב קָמִי רוּחַ מִשְׁחִית:** ה' יעורר את אויבי בבל להשחית את בבל, מידה כנגד מידה על מעשי בבל שכונתה 'משחית גוים'. 'לב קמי' הם 'כשדים' לפי סדר א"ת ב"ש (אותיות אלף בית הפוכות).

(ז) **כּוֹס זָהָב כָּבֵל בְּיַד ה' מְשַׁכֶּרֶת כָּל הָאָרֶץ:** בבל נמשלה לכוס תרעלה שעברה על האומות, כפי שנאמר בנבואת ירמיהו בפרק כ"ה, ועונשה יבוא לה והיא תשבר לפתע.

(יא) **הַבְּרוּ הַחֲצִים מִלְּאוּ הַשְּׁלֹטִים הָעִיר ה' אֶת רוּחַ מַלְכֵי מִדְיָ:** קריאה אל המדיים מחריבי בבל לחדד את חיציהם ולמלא בהם את אשפותיהם.

(כ) **מִפִּי אַתָּה לִי כָלִי מִלְחָמָה וְנִפְצָתִי בְּךָ גּוֹיִם וְהִשְׁחִיתִי בְּךָ מַמְלָכוֹת:** ה' מכנה את ממלכת מדי 'מפיך' - כלי לשבירה, שנועד לנפץ ולהחריב את בבל.

(כה) **הַנְּנִי אֶלֶיךָ הַר הַמִּשְׁחִית נָאִם ה' הַמִּשְׁחִית אֶת כָּל הָאָרֶץ:** בבל מכונה הר המשחית, כיוון שהתנשאה על ממלכות רבות והשחיתה והשמידה אותן.

(כז) **פָּקְדוּ עָלַי טַפְסָר הַעֲלוּ סוֹס כִּילָק סָמֵר:** הנביא קורא למנות מצביא ושר למלחמה נגד בבל, ולהעלות עליה סוסי מלחמה רבים כארבה.

חזק חזק ונתחזק!

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננברט
The Sodie Rennerl Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

02-5944555 • טל': perek.matan@gmail.com

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים